

Alla måste få känna att de lyckas – om läs- och skrivsvaga elevers möjligheter.

Natur och Kultur fredag 27 mars 2009, 13.20-14.20, 14.30-15.30.

Pedagogiska grundregler:

Tidiga insatser. Vi ska ligga före, ingen ska behöva uppleva misslyckande, det bygger på jämförelse. Vi har varit rädda för att ta tag i saker, trots att det ska växa bort. I dag vet vi att det inte växer bort. Vi vet tillräckligt mycket om språkutveckling för att veta vad och hur vi ska förebygga. Om det blir en negativ upplevelse beror på hur vi gör det. Det krävs goda kunskaper för att våga se.

Rätt nivå. Eleven ska känna att det är lite svårt, men att hon/han klarar det. Framgång är inte att vara bättre än andra, framgång är att klara något den här veckan som inte gick förra veckan.

Tiden. Många har inte svårigheter men får det genom att de inte få den tid de behöver för träning och arbete med språket. Skillnad på alla områden, musik tex, men slår hårt då det gäller språket.

Skickliga pedagoger. Endast den som kan jobbet kan avgöra var en elev befinner sig. Ju större svårigheter en elev har desto skickligare måste läraren vara. Det är sämre att få dålig hjälp än att inte få någon alls. Eleven lägger lätt skulden på sig. Det motverkar ett medvetet, metakognitivt lärande.

Förebyggande läs- och skrivträning:

Kan göra sig inre föreställningar av läst text. Grundlägger läsförståelsen. Yngre behöver få läs-berättat. Äldre behöver hellre mer samtal än många omläsningar.

Uppmärksamhetsskiftet. De måste kunna skilja på språkets form och språkets betydelse. Yngre tror att tåg är ett långt ord för det har många vagnar, äldre tror att de måste veta tex om människa är han eller hon för att ta ut satsdelar.

Språket består av delar. Upptäcka vad som är ett ord, det finns långa och korta, de som låter lika, de som betyder nästan samma sak osv. att se språket utifrån. Man börjar med sammansatta ord, när eleverna blir äldre arbetar man med förstavelser och ändelser. Eftersom svenskan är ett morfologiskt språk har medvetenheten om språkdelen stor betydelse för förståelsen av betydelsen, läsningen och stavningen.

Barn att observera. Hörselbarnen. Syntaxen hos 6-ringar.

Grundläggande läs- och skrivträning:

Fonem – grafem automatiserat. Automatiseringen är svår för språksvaga, särskilt dyslektiker. Tyvärr finns ingen genväg. Om de ska kunna skriva och läsa vad de vill, ägna all kraft åt innehållet måste ljud-bokstavskombinationen vara automatiserad. Måste få arbeta mycket både visuellt och auditivt. Skilja på dessa övningar, veta vad man tränar, lägga upp det olika för olika åldrar. Läsa med öronen om det tar lång tid att lära grunderna, viktigt att få läsupplevelse.

Läsa korta ord utan att ljuda. De som är osäkra på ljuden brukar ljuda längre. För många kan det egna skrivandet vara en väg in i läsandet. Även här kräver automatiseringen att de får många tillfällen till träning, som ska läggas upp så att den blir lustfylld men inte stressande.

Läsa morfologiskt. Ser de korta orden, förstavelser och ändelser som helheter. Viktigt att de blir uppmärksamma på att svenska språket är ett morfologiskt språk. Vi staplar ord på varandra, mobiltelefonanvändarhandbok. Stavelsen bryter ofta betydelsen, ske-dar. Den som läser morfologiskt får hjälp med förståelsen, läsningen och stavningen.

Fortsatt läs- och skrivträning:

Läs- och skrivförmågan är elevens viktigaste redskap i skolarbetet. Ur den synvinkeln måste alla situationer bedömas. Innebär att skolan måste ordna arbetet så att elevens prestationer i andra ämnen inte påverkas negativt. Kanske behövs det egen bärbar dator, text inläst på cd, muntligt förhör, längre skrivtid. Vi får inte sätta betyg på hastighet eller rättstavning, när det gäller helt andra ämnen.

Skilja på lästräning, upplevelseläsning och kunskapsinhämtning. Träningen ska utgå från ordentlig kartläggning och skötas av skicklig pedagog. Skolans ansvar, vi får inte skicka hem pedagogiskt arbete. Upplevelseläsningen med öronen, samarbete med hemmet. Kunskapsinhämtning syftar till att ge samma kunskaper som andra får, annars blir det stark frustration.

Kompenserande strategier. Läggs alltid upp i samarbete med eleven. Samma funktionsnedsättning kan behöva helt olika strategier.

Från upptäckt till åtgärdsprogram:

Om en skola ska kunna möta de språksvaga eleverna och ge dem goda utvecklingsmöjligheter är det nödvändigt att alla på skolan har en gemensam och genomtänkt strategi och drar åt samma håll.

Organisationsnivå. Betraktar vi läs- och skrivförmågan som ett redskap i skolarbetet? Hur skiljer vi på pedagogiskt arbete och föräldrastöd? Utgår vi från elevernas behov eller planerar vi statiskt?

Gruppenivå. Får alla tillräckligt mycket tid för sitt lärande? Planerar vi för aktivitet eller lärande? Är grupperna tillräckligt homogena för att alla ska få ut maximalt av undervisningen?

Individnivå. Är det tillåtet att vara den man är? Kan vi möta elever med olika inlärningsvägar? Är alla medvetna om elevens starka sidor?

Kontinuerlig uppföljning. Förberedande-, grundläggande- och fortsatt läs- och skrivinläring. Åtgärdsprogram kan vara enkla och utformade så att eleven känner sig delaktig i både planering och utvärdering. Exempel finns på www.kinga.se. Dokumentera också för att kunna bygga vidare på vidtagna åtgärder.

Utredning – kartläggning. Göra klart vad man vill veta och vad man tänker göra med den information man får. Elevsamtalet, elevens egen information, är den svåraste och många gånger den viktigaste delen av kartläggningen. Skall resultera i ett pedagogiskt handlingsprogram.

Språket skall kartläggas, inte bara dagsläget utan också hur det varit tidigare, vid varje elevvårdsärende.

Ingegard.hemmingsson@telia.com

www.kimga.se